

POSTANOWIENIE

20 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

na posiedzeniu niejawnym 20 lipca 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa L.R. i A.R.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 27 lipca 2020 r., VI ACa 114/18,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł z odsetkami wynikającymi z art. 98 § 1¹ k.p.c. za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty z tytułu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 lipca 2020 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego Banku od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 24 listopada 2017 r. zasądzającego od pozwanego na rzecz powodów kwotę 159 005,85 zł z bliżej oznaczonymi odsetkami, oddalającego powództwo w pozostałej części i orzekającego o kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, pozwany wskazał przyczyny kasacyjne określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1

i 2 k.p.c. Jego zdaniem w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, tj. art. 385¹ k.c., art. 4 ust. 2 oraz art. 6 Dyrektywy 93/13 w zakresie (i) możliwości i skutków wyeliminowania w wyniku kontroli incydentalnej z łączącej strony umowy o kredyt indeksowany kursem waluty obcej samego mechanizmu indeksacji, w związku z uznaniem klauzul przeliczeniowych za niedozwolone postanowienia umowne, a tym samym pozbawienia umowy jej indeksacyjnego charakteru, w tym konieczności rozróżnienia i odrębnej oceny klauzul ryzyka walutowego, jako określających główny przedmiot umowy, od klauzul spreadowych (ii) możliwości dokonania rekonstrukcji norm umownych w sytuacji uznania za niedozwolone postanowienia umowne klauzul odsyłających przy dokonywaniu rozliczeń w ramach stosunku umownego stron do tabel kursowych banku poprzez wykładnię oświadczeń woli stron w myśl art. 65 k.c., bądź też poprzez odwołanie się do normy dyspozytywnej w postaci art. 358 § 2 k.c. lub art. 41 ustawy z 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 282; dalej – „Prawo wekslowe”).

W ocenie skarżącego w sprawie wystąpiło również istotne zagadnienie prawne, związane z wykładnią art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym Dyrektywy 93/13, wyrażające się w pytaniu, czy w przypadku uznania za niedozwolone klauzul dotyczących mechanizmu indeksacji, znajdujących się w umowie o kredyt indeksowany kursem waluty obcej, skutkujące pozbawieniem umowy jej indeksacyjnego charakteru, prawidłowym jest przyjęcie nieważności tejże umowy, co skutkuje jej upadkiem, czy też w takiej sytuacji, dążąc do przywrócenia równowagi kontraktowej oraz mając na uwadze zasadę trwałości umów, właściwym jest odwołanie się do stawki referencyjnej WIBOR jako podstawy oprocentowania kredytów wyrażonych w walucie polskiej, w szczególności jeśli stawka ta została wskazana w regulaminie do umowy kredytu, stanowiącym integralną część umowy, jako właściwa dla kredytów złotych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących

dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.; z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12, niepubl. oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, niepubl.).

Powołanie się zaś na przyczynę kasacyjną przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania przez stronę skarżącą, że chodzi o wykładnię

przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub, że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni, podania, w drodze stosownego jurydycznego wyводу, na czym owe wątpliwości polegają, a także że mają one poważny oraz rzeczywisty charakter i ich rozstrzygnięcie wiąże się z rozpatrywaną sprawą i jest istotne z punktu widzenia wyniku postępowania oraz publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (por.m.in. postanowienia z 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepubl.; z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, niepubl.; z 8 lipca 2008 r. I CSK 111/08, niepubl.; z 20 listopada 2015 r., III CSK 269/15, niepubl.; z 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, niepubl.; z 3 sierpnia 2017 r., IV CSK 85/17, niepubl.; z 7 grudnia 2017 r., I CSK 499/17, niepubl.; z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, niepubl.).

Zagadnienia i wątpliwości interpretacyjne sformułowane przez pozwanego nie czynią zadość wskazanym wymaganiom.

Jego wątpliwości dotyczące wykładni art. 385¹ k.c., art. 4 ust. 2 oraz art. 6 Dyrektywy 93/13 dotyczą przede wszystkim tego, czy wobec wyodrębnienia w konstrukcji umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzul ryzyka walutowego oraz klauzul spreadowych oraz ustalenia, że klauzule ryzyka walutowego określają główny przedmiot umowy kredytu, wchodzą w zakres stosowania art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 (oraz art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c.) i nie są poddawane ocenie przez pryzmat nieuczciwego (niedozwolonego) charakteru, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, w razie jednoczesnego ustalenia, że obecne w umowie klauzule spreadowe stanowią nieuczciwe (niedozwolone) warunki umowne, sąd władny jest wyeliminować z łączącej strony umowy o kredyt zarówno klauzule ryzyka walutowego, jak i klauzule spreadowe, orzekając o upadku całej umowy czy też powinien dopuścić możliwość zastąpienia uznanych za nieuczciwe postanowień umownych z odwołaniem do wykładni oświadczeń woli stron stosunku umownego w myśl art. 65 k.c. tudzież przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym w postaci art. 358 § 2 k.c. lub art.

41 Prawa wekslowego albo bezwzględnie obowiązującej i bezpośrednio stosowanej normy prawa krajowego w postaci art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, mając na względzie realizację celu Dyrektywy 93/13, w szczególności jej art. 6 ust. 1, jakim jest przywrócenie równowagi między stronami umowy, co do zasady przy jednoczesnym utrzymaniu w mocy umowy jako całości, jak również przy uwzględnieniu domniemania uczciwości wynikającego z motywu trzynastego Dyrektywy 93/13, zgodnie z którym zakłada się, że obowiązujące w Państwach Członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków.

Jednakże wątpliwości te pomijają, że *in casu* kwestionując przewidziany w umowie „mechanizm indeksacyjny”, Sądy obu instancji zdyskwalifikowały nie tylko klauzule spreadowe, ale również klauzulę ryzyka walutowego, wskazując w szczególności, iż konsumentom nie udzielono należytej informacji dotyczącej nieograniczonego ryzyka walutowego (por. zwłaszcza s. 7, 10, 23-25, 27 i 29 uzasadnienia). Zarazem Sąd odwoławczy stwierdził, że „wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu” (s. 29). Stanowisko Sądów ma silne oparcie w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego, wskazującej na ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadowej (czy wręcz sztuczność ich rozszczepienia) oraz przesłanki stwierdzenia abuzywności klauzul ryzyka walutowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7, z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl., z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl., z dnia 28 października 2022 r., II CSKP 902/22 i II CSKP 910/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl., z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl., z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl., z dnia 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22, niepubl., z dnia

12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22, niepubl., z dnia 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, niepubl.), a argumenty przytoczone przez pozwanego nie przekonują o potrzebie formułowania dodatkowych wypowiedzi w tym względzie. Sąd Najwyższy wypowiadał się już również co do niedopuszczalności zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.), art. 41 Prawa wekslowego albo art. 358 § 2 k.c. (por. w szczególności wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z dnia 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, niepubl. oraz tam przywoływane orzecznictwo). Odrzucił też możliwość – sugerowaną w ramach zagadnienia prawnego sformułowanego w skardze kasacyjnej – odwołania się w celu określenia oprocentowania kredytu utrzymanego jako złotowy do stawki referencyjnej WIBOR (por. zwłaszcza wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 2707/22 i I CSK 3629/22, niepubl. oraz z dnia 2 czerwca 2023 r., I CSK 4115/22 i I CSK 4355/22, niepubl.).

Trzeba ponadto zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniano już wielokrotnie – zgodnie z wiążącymi wskazówkami wynikającymi z judykatury Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - jakie przesłanki muszą być spełnione, aby niedozwolone postanowienie umowne odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) mogło zostać zastąpione innym sposobem określenia kursu waluty obcej. W szczególności w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, Nr 9, poz. 56) wskazano, że zastąpienie takie wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek):

1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego (por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 marca 2012 r., C-453/10, Jana Pereničova, pkt 33-34, z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai, pkt 40, 51, z dnia 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179, Abanca Corporación Bancaria, pkt 57, z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 39-

41, z dnia 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 83, 89, z dnia 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., pkt 49-50, z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 74 oraz z dnia 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, 74);

2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w czasie sporu (por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 51 oraz z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67), z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że „do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” (por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 55-56, z dnia 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., pkt 48 oraz z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 74, z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 43-45, teza);

3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyłączone niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy (z korzyścią dla konsumenta); jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy” (por. np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17 Abanca Corporación Bancaria, pkt 59-64 i teza).

Zarazem w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśniono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, iż skutki wyrażone w treści czynności prawnej są

uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 62 oraz pkt 3 sentencji, z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 77, z dnia 12 stycznia 2023 r., C-395/21, D.V., pkt 63, 65 i z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 56). Wykluczono też możliwość zapobieżenia powstaniu luki w umowie przez zmianę treści nieuczciwego warunku dokonywaną w drodze wykładni łagodzącej ów nieuczciwy charakter, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, A. S.A., pkt 68-70, 78 i sentencja). Wreszcie za niedopuszczalne uznano częściowe utrzymanie nieuczciwego warunku umownego w mocy przez usunięcie elementów przesądzających o jego nieuczciwym charakterze, o ile sprowadzałoby się to do mającej wpływ na istotę tych warunków zmiany treści umowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22 oraz wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 29 kwietnia 2021 r., Bank BPH, C-19/20, pkt 70, teza oraz z dnia 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 61, 63-64, teza).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił, jak w sentencji.

(K.L.)

(as)

